

Kartely ve sněmovně poslanecké.

Dr. Lev Winter.

Otázka zákonné úpravy kartelů vstupuje v Rakousku do nového stadia. Rozsáhlá debata drahotní, kterou absolvovala na počátku posledního zasedání podzimního poslanecká sněmovna rady říšské, nemohla vyhnouti se kartelům; pobouření obyvatelstva proti kartelům dosáhlo takového stupně, že sami ministři už začali poukazovati na kartely jako zdražovatele, a naznačovali možnost zakročovati proti nim; členové různých kartelů počali se obávat, že nyní opravdu bude na kartely podniknut nový útok.

Se dvou stran má býti nyní pracováno na úpravě kartelův. Jednak z průmyslové rady, jednak ze sněmovny poslanecké.

Průmyslová rada, jež zabývala se problemem kartelův již před několika lety, sáhla nyní za souhlasu vlády k osvědčenému prostředku odkladnému — k anketě. Poukazují k velkým kartelovým anketám ve Spojených Státech severoamerických a v Německu, průmyslová rada projevuje naději, že i anketa rakouská poskytne značný nový materiál, který by mohl tvořiti základnu pro další postup.

Jak oprávněna jest tato naděje, nechceme rozhodovati; jako nechceme zkoumati, je-li naděje tato vážně míněna. O anketě německé aspoň, která nabyla neobyčejných rozměrů, nedá se říci, že by byla podnítila rozhodující kruhy k další akci.

V otázce, jejíž řešení jest očekáváno a vyžadováno obyvatelstvem pro dobu nejbližší, vyvolává vždy nové studium podezření, že povolání činitelé chtějí se řešení vyhnout. To byl asi jeden z důvodů, pro něž národohospodářský výbor sněmovny poslanecké se usnesl, že nedoporučuje uspořádání ankety, a že se jí oficielně nesúčastní.

Národohospodářský výbor sněmovny poslanecké zabýval se otázkou kartelovou už v předešlé sněmovně. Pojednal jsem o postupu jeho prací ve stati »Nový návrh na zákonnou úpravu kartelů«, uveřejněné v »Obzoru Národohospodářském«, ročník XIV., strana 113.

Vnější ráz nynějšího postupu ve výboru se nezměnil. Opět byl zvolen výbor užší pro vypracování návrhu, opět mu byly přikázány všechny návrhy ve sněmovně předložené, mezi nimiž jest opět návrh Steinwendrův, opět byl za zpravodaje zvolen slovinský poslanec dr. Jan Krek, jenž v poslední době opět předložil užšímu výboru informační zprávu spolu s osnovou zákona.

Stanovisko, které Krek tentokrát zaujímá, jest podstatně odlišno od jeho stanoviska dřívějšího. Ve zprávě podané užšímu výboru sněmovny předešlé omezil se Krek na cenovou politiku kartelu, a navrhoval, aby o přiměřenosti ceny zboží, kartelem diktované, rozhodoval zvláštní soud cenový, jmenovaný ministrem spravedl-

nosti a obdařený značnou pravomocí na základě žaloby podané některou sněmovnou rady říšské.

V pojednání výše citovaném vytýkal jsem návrhu Krekovu, jednak že se omezuje na kontrolu cenové politiky kartelu, jednak že kontrolu prováděti chce parlamentem, jenž k tomu není nikterak působivý.

Obě tyto závady jsou v novém návrhu Krekově odstraněny. Tento návrh spočívá na následujícím pochodu myšlenkovém:

Aby konkrétním potřebám a požadavkům lidu bylo aspoň poněkud vyhověno, jest především třeba stanoviti povinnost monopolistických útvarů hospodářských, aby moci státní podaly zprávu o svém ustavení, o svém složení a o svých usneseních. Potom musí býti dána státní moci možnost zakročiti proti křiklavým přehmatům kartelů, týkajícím se veřejného blaha anebo zdravého vývoje hospodářského jednotlivých osob a tříd.

Státní dozor nad kartely a monopoly soukromými, »jež úplně nebo skoro úplně řídí výrobu nebo prodej zboží«, vykonává ústřední národohospodářská komise ve Vídni, skládající se z předsedy a dvou místopředsedů jmenovaných císařem, ze zástupce ministerstev obchodu, financí, orby, železnic a veřejných prací a ze dvou zástupců, vysílaných radami průmyslovou, zemědělskou, živnostenskou a pracovní.

Tato komise ustanoví ústředního komisaře; jenž nemá býti její členem. Tento jest oprávněn kontrolovati závody, o nichž komise za účasti aspoň 12 členů prohlásila dvoutřetinovou většinou, že jsou její kontrole podrobeny. K cíli kontroly může komisař prohlížeti knihy a záznamy a vyžadovati informace o obchodních vztazích kartelu ke členům i k osobám třetím.

Ústřední komisař přijímá nejenom zprávy kartelu, nýbrž i udání každého, kdo se cítí poškozen kartelem, a může udání takové buď odmítnouti anebo zatím zakázati usnesení kartelu, proti němuž stížnost směřuje.

K návrhu ústředního komisaře může ústřední hospodářská komise zakázati provedení usnesení kartelových, týkající se cen, množství výroby, podmínek nákupních a dodávacích, »jsou-li s to, způsobem neodůvodněným objektivní hospodářskou situací dotyčného odboru výrobního (zejména okolnostmi pro tvoření cen a poměry konkurenční nebo jinak pro konjunkturu rozhodnými) a obecnstvo nebo jednotlivé kruhy jeho patrně poškozujícím zvyšovati ceny zboží nebo výkonu na úkor odběratelů nebo objednatelů, nebo snižovati ji na úkor výrobců nebo dodavatelů zejména také levnými prodeji do ciziny, anebo jsou-li s to, aby zhoršila zboží anebo zamezila volný nákup zboží, anebo aby omezila výrobu jistého zboží na určité odběratele anebo určitý kruh odběratelstva, anebo aby vyloučila dodávání podnikům ve smlouvě neoznačeným nebo mimo ujednání stojícím«. Sleduje-li kartel monopolistické cíle, může býti vůbec zakázán.

Komise nemá zakročovati proti usnesením kartelu, jež mají zameziti hospodářskou nadvýrobu nebo nekalou soutěž, reklamu, rabaty, poskytování úvěru, chytání zákazníkův.

Také ústřední komisař může prozatím zakázati činnost kartelu; ale zákaz ten pozbude právní moci, není-li do 30 dnů potvrzen ústřední komisí.

Z rozhodnutí komisaře je možno stěžovati si k ústřední komisi; z rozhodnutí komise k ministerstvu obchodu, aniž však této stížnosti je přiznán účinek odkládací.

Ústřední komise hospodářská může vyžadovati od každého kartelu kauci až do výše 400.000 K, jež ručí za správné zachování předpisů zákonných.

Politický úřad zemský může na kartelu anebo podniku monopolistickém vynutiti podání všech oznámení a informací pořádkovými pokutami až do výše 10.000 K.

Pro přečin může býti soudem odsouzen do vězení na dobu osmi dnův až tří měsíců a k peněžitě pokutě od 200 do 10.000 K, kdo vědomě anebo z pouhé nedbalosti poslal zprávy anebo oznámení podstatně nesprávné; do vězení od jednoho do šesti měsícův a k pokutě 400—20.000 K, kdo se účastní činnosti nepovoleného kartelu anebo provede zakázané usnesení kartelu.

Tot v podstatě obsah nového návrhu Krekova.

Návrh Krekův obsahuje správnou myšlenku, že kartely nejsou nebezpečny svými zisky, nýbrž svým postavením monopolovým a že stát nemůže pustiti se zřetele monopoly soukromé, jakmile si počne všimati kartelův.

Ale návrh Krekův myšlenky té nesleduje dále. Jejím logickým důsledkem zajisté jest, aby státní moc hleděla ohroziti monopolistické toto postavení ať jednotlivce ať kartelu. Tomuto důsledku se však Krek úplně vyhýbá — monopol ve své existenci má zůstat docela nedotčen.

Naopak kartelu musilo by se dle návrhu Krekova dostati uznání právního, jež nyní aspoň theoreticky je mu upíráno. Pouze oznamovati by musil jednak svoji existenci, jednak důležitější usnesení.

Osnova Krekova hledí sice vynutiti publicitu usnesení kartelových přísnými tresty na penězích i na svobodě; nicméně jest velice pochybno, zdali by právě nejdůležitější usnesení kartelu nezůstala veřejnosti skryta, kdyžť kartel by si byl vědom důsledkův uveřejnění svého usnesení. Jest velice pochybno, zdali by kartel nedovedl najíti v nejbližší době formu, která by publicitu jeho usnesení činila úplně bezúčinnou.

Ovšem v publicitě usnesení kartelových není jádro návrhu Krekova. Krek právem nepřičítá publicitě významu, který se jí přičítal před nějakými desíti lety. Vyžaduje-li ji přece, činí tak pouze proto, aby měl formální podklad pro vlastní podstatu svého návrhu.

Správa státní nemá pouze vědět, na čem kartel se usnesl, nýbrž má dostati i moc, aby zakázala provedení usnesení kartelu. Dle návrhu Krekova mohla by správa státní zakročiti, když by kartel nechtěl od někoho odebírat suroviny nebo polotovary; mohla by zakročiti, když by kartel pro tyto předměty stanovil nízké ceny nákupní; mohla by zakročiti, když by kartel nechtěl vůbec vyráběti nebo chtěl vyráběti méně, nežli správa státní pokládá za záhodno; mohla by zakročiti, když by kartel nechtěl prodávati své výrobky; mohla by zakročiti, když by kartel vyžadoval za své výrobky ceny příliš vysoké. A tak dále. Stále by mohla zakročovati.

A o tomto svém návrhu soudí Krek, že nechal stranou všechen radikalism hospodářský i politický, jenom aby umožnil vůbec nějaký zákon proti kartelům! Ve skutečnosti jest opravdu stěží možno člověku, vycházejícímu z nynějších řádů hospodářských a k nim vždy se vracejícímu, představit si radikálnějšího zasahování správní moci státní v život hospodářský.

Návrh Krekův dostává se tu do povážlivé blízkosti uherské osnovy zákona kartelového, o níž jsem se nedávno v tomto listě zmínil, a jež zapadla tak neslavně v zapomenutí.

Krek ovšem hledí uvedených účinků docíliti nepřímou. Chce nad kartelem držeti neustále bič zákazu s hrozbou, že rána každé chvíle může dopadnouti.

Bylo by nespravedlivě tvrditi, že tato hrozba by byla vůbec bezúčinná. Naopak dá se očekávati, že kartely nemálo by si vážily svobody koaliční, a že by zejména na počátku působnosti zákona snažily se vyhnouti se pokud možno konfliktům jak s ústředním komisařem tak s ústřední komisí národohospodářskou.

Ale konec konců přece jenom krajní zbraní komise by byl zákaz kartelů, tedy prostředek, který v praxi ukázal už všechny svoje slabiny. »Je na snadě nebezpečí, že každé potlačování vede, ba musí vésti na cesty pokoutní, které mají v zápětí zcela nové problémy.« Tak vyslovilo se o zákazu kartelů ministerstvo obchodu na základě zkušeností v cizině.

Ústřední komise národohospodářská bude se snažit, aby nezatlačila kartely na tyto cesty pokoutní. Jakmile to však kartely seznají, nedají na se působiti názory komise.

Při tom úmyslně pomíjíme celou řadu otázek, jež by v praxi nebyly nikterak podružny, jako na př. není-li nebezpečno, svěřiti tak ohromnou moc hospodářskou ústřednímu komisaři, jak Krek činí; bude-li ústřední komise národohospodářská s to, aby správně vystihla moment, kdy má zakročiti, a způsob, jakým se tak má státi; není-li celá instituce ilusorní, má-li v poslední instanci rozhodovati ministerstvo obchodu, které přece podléhá vlivu zkartelovaného průmyslu, a pod.

Jinak by se mohly věci míti, kdyby ústřední komise národohospodářská neměla jenom úkol negativní, nýbrž pozitivní.

Kdyby neměla za úkol potlačovati jenom výstřelky monopolového postavení kartelu, nýbrž kdyby mohla dotknouti se tohoto postavení samotna. Kdyby mohla vyvolávati v život soutěž proti kartelu. Kdyby mohla býti obdařena pravomocí, aby snížila nebo odstranila cla dovozná na výrobky, jež jsou předmětem výroby kartelův. Nebo kdyby byla oprávněna vykonati nátlak na ministerstvo obchodu, na ministerstvo veřejných prací nebo jiný orgán veřejnoprávní, aby tento postaral se o přímou soutěž s podnikem monopolistickým.

Takovou mocí obdařená komise nemusila by vůbec zasahovati do vnitřního ústrojí kartelového, ale proti zhoubným účinkům kartelů by vykonala — možná že už pouhou svou existencí — daleko více, nežli komise, která by měla mnoho formálních práv, ale neměla by moci pozitivní.

Vlny původního rozechvění proti kartelům počínají ostatně poněkud opadávat. Je tedy dosti pochybné, zdali návrh Krekův dostane se dále, nežli do užšího výboru národohospodářského. Ale i kdyby se stal zákonem, problému kartelového by nerozřešil.

* * *

D o d a t e k: Nežli byly předcházející řádky vysázeny, pozměnil Dr. Krek nemálo svůj návrh. Především změnil organizaci národohospodářské komise. Dle nového návrhu jeho měla by se skládati ze zástupců ministerstev vnitra, obchodu, financí, orby, železnic a veřejných prací, dále pak ze 20 zástupců komor obchodních, rad zemědělských, úrazových pojišťoven dělnických, společenstev báňských a zastupitelstev měst majících více než 50.000 obyvatel. Každá z těchto skupin volí 5 zástupců s poměrným zastoupením menšin; při volbě ve skupině úrazových pojišťoven a společenstev báňských jsou k volbě oprávněni pouze zástupci dělníci.

Nový návrh Krekův odstraňuje dále instituci komisaře, přenášeje jeho funkci na pětičlenné senáty, z jejichž rozhodnutí jest možno odvolati se v osmi dnech k plenu komise, která za přítomnosti aspoň 14 členů rozhoduje s platností konečnou.

Změna organizace národohospodářské komise nemění však ničeho na podstatě našich námitek proti návrhu Krekovu.

Užší výbor národohospodářský usnesl se ostatně, že bude vyžadovati, aby sněmovna rozhodla zásadně otázku, zdali budoucí zákon má se omeziti na požadavek registrování kartelových smluv, nebo má-li jíti dále. Že vláda nemá valné chuti jíti dále, bylo patrné z řeči ministra obchodu, jenž dne 5. března t. r. prohlásil, že s n a d by bylo možno donutiti kartely k ohlašování kartelových úmluv a jejich změn. Když ani tato povinnost není ještě ministerstvu obchodu samozřejma, pak je jasno, že k příkřejšímu zakročení proti kartelům vláda ochotna není.